

GLAS LJUDSTVA – končne zahteve

1. Več demokracije in reforma političnega sistema

1. VZPOSTAVITI JE TREBA MOŽNOST ODPOKLICA PARLAMENTA. Dopolniti je treba 81. člen Ustave RS ter državljanke in državljanom omogočiti, da še pred iztekom mandata (v drugem ali tretjem letu vlade) z referendumom preverijo, ali parlament še uživa podporo večine volivk in volivcev, v nasprotnem primeru pa se razpišejo predčasne volitve. Takšno varovalo demokratične volje ljudstva je že vzpostavljeno v Latviji.

2. VOLIVKE IN VOLIVCI MORAJO IMETI NA VOLITVAH V DRŽAVNI ZBOR ODLOČILEN VPLIV NA IZBIRO POSLANK IN POSLANCEV, VKLJUČNO Z MOŽNOSTJO PREFERENČNEGA GLASU. Pri izbiri ustreznega volilnega sistema je treba slediti ustavnemu načelu, da morajo imeti državljani in državljanke realno možnost kandidirati tudi mimo strank, volivke in volivci pa sorazmeren in odločilen vpliv – absolutni preferenčni glas – na to, kdo bo izvoljen za poslanko oziroma poslanca, česar trenutno veljavni sistem ne omogoča. To je treba zagotoviti z novim zakonom.

3. PRAVICO VOLITI NAJ IMAJO VSI, KI SO STAREJŠI OD 16 LET. Na volitvah naj imajo pravico voliti vsi državljani in državljanke, ki so dopolnili 16 let. Ko sprejemamo dolgoročne usmeritve, usodne za obstoj človeštva, bi bilo smiselno, da o tem odločajo tisti, ki bodo posledice čutili na svoji koži. Avstrija je tako že leta 2007 kot prva evropska država znižala starostno mejo za udeležbo na volitvah na 16 let. S tem bi mlajše motivirali k uveljavljanju svoje demokratične pravice.

4. ŽUPANSKE, POSLANSKE IN MINISTRKE FUNKCIJE JE TREBA OMEJITI NA NAJVEČ DVA MANDATA. Možnost opravljanja županske, poslanske in ministrske funkcije je treba omejiti na dva mandata in tako v večji meri zagotoviti, da bodo političarke in politiki predstavniki ljudstva in ne ločena poklicna kasta.

5. VZPOSTAVITI JE TREBA POGOJ NEKAZNOVANOSTI ZA POLITIČARKE IN POLITIKE TER NOSILKE IN NOSILCE JAVNIH FUNKCIJ. Prepovedati je treba kandidiranje in opravljanje javne funkcije za političarke in politike ter druge ključne nosilke in nosilce političnih funkcij, ki so evidentirani kot pravnomočno kazensko obsojeni. Skladno s to zahtevo je treba urediti tudi pogoje za nastop in prenehanje funkcij.

6. UREDITI JE TREBA POSTOPEK ZA ODVZEM POSLANSKEGA MANDATA. Trenutno postopek izvršljivosti odvzema mandata ni celostno urejen. 9. člen Zakona o poslancih sicer določa razloge za prenehanje mandata, vendar pa po mnenju Ustavnega sodišča RS iz leta 2015 poslanka ali poslanec nima ustreznega pravnega varstva na odločitev državnega zbora o odvzemu mandata, kar pomeni, da bi se lahko vrnil v poslanske klopi kljub nastopu razloga za prenehanje. Zato naj se upošteva odločitev ustavnega sodišča in v najkrajšem času zakonsko zagotovi primerno sodno varstvo.

7. VPELJATI JE TREBA INSTITUT ODPOKLICA ŽUPANJE ALI ŽUPANA. Občankam in občanom je treba omogočiti, da še pred iztekom mandata preverijo, ali županja oziroma župan še uživa podporo

večine volivk in volivcev. Županjo ali župana bi lahko odpoklicali enkrat med mandatom, in sicer ob zakonsko izpolnjenih pogojih glede števila volivk in volivcev v občini, ki bi to zahtevali.

8. OHRANI NAJ SE NEZDRUŽLJIVOST ŽUPANSKE FUNKCIJE S POSLANSKO. Nezdrušljivost funkcije na državni in lokalni ravni je določena, da se prepreči opravljanje dvojnega mandata in očitne konflikte interesov. Zato je treba tudi v prihodnje ohraniti njuno zakonsko določeno nezdrušljivost.

9. IZVOLITEV SODNIC IN SODNIKOV NE SME BITI ODVISNA OD POLITIČNE VOLJE POSLANK IN POSLANCEV. Sodnice in sodniki morajo biti izbrani zaradi njihove strokovne usposobljenosti, ne zaradi strankarskih interesov. Pristojnosti za imenovanje sodnikov je treba prenesti iz državnega zbora na sodni svet in predsednika republike.

10. PREPOVEDATI JE TREBA KAKRŠNO KOLI POVELIČEVANJE NACIZMA, FAŠIZMA IN DOMAČIH KOLABORANTSКИH GIBANJ. Eksplicitno je treba prepovedati povečevanje nacizma in fašizma, potvarjanje zgodovine NOB ter opravičevanje domače kolaboracije z okupatorskimi silami v šolstvu, v politiki in na javnih dogodkih. Ustaviti je treba vsako širjenje ali normalizacijo neonacistične ideologije in ekstremistično desničarskih ter identitarnih gibanj, pri tem pa morajo svojo nalogo opraviti tudi vsi pristojni državni organi. Prepovedati je treba ustanavljanje ter financiranje paravojaških enot na ozemlju Republike Slovenije ter izobešanje neonacističnih, fašističnih ali domobranskih zastav in simbolov.

11. VLADA IN DRŽAVNI ZBOR MORATA ZAGOTOVITI JAVNO DOSTOPNOST VSEH KLJUČNIH INFORMACIJE GLEDE SVOJEGA DELA. Zagotoviti je treba transparentnost in preglednost javnih institucij in strank. Vlada in državni zbor naj na svojih spletnih straneh objavljata vse ključne informacije glede dela institucij (objava izidov glasovanj, tudi s sej delovnih teles državnega zbora, dodatnega dela funkcionarjev itd). Podatki naj bodo objavljeni v odprtih formatih, ki upoštevajo odprte standarde, in v strojno berljivi obliki. Enako velja za vse politične stranke, ki morajo zagotoviti popolno preglednost finančnih virov, pogodb, lobističnih stikov itd.

12. ZA VSAK SPREJET ZAKON IN ODLOK JE TREBA UVESTI ZAKONODAJNO SLED. Tako na državnem kot na občinskem nivoju naj se uvede t. i. zakonodajno sled, ki mora razkrivati vse politične in civilno-družbene (lobistične) deležnike, ki so bili aktivni pri oblikovanju določenega zakona ali odloka. Omogočiti je treba vpogled v vse javno objavljene dokumente, ki so prispevali k nastanku ali spremembi določenega predpisa oziroma so nastali v tem postopku in niso bili uveljavljeni.

13. VZPOSTAVITI JE TREBA NOVE MEHANIZME NEPOSREDNE DEMOKRACIJE. Za pravo uresničevanje 3. člena Ustave RS je nujno oblikovanje novih delovnih teles in mehanizmov, ki bodo prenašali potrebe ljudi od spodaj navzgor, prilagoditev zakonodaje za te potrebe ter spodbujanje širše javnosti, da sodeluje pri procesih odločanja.

14. OBČINE MORAJO UVESTI OBVEZNI PARTICIPATIVNI PRORAČUN V VIŠINI VSAJ 1 ODSOTKA. V vseh slovenskih občinah naj se v višini vsaj 1 % celotnega proračuna občine vzpostavi participativni proračun, preko katerega bodo prebivalke in prebivalci lahko bolj direktno vplivali na procese odločanja ter investicije v svojem lokalnem okolju.

15. ODPRAVITI JE TREBA POSLEDICE NESTROKOVNIH KADROVANJ TRENUTNE VLADE TER ZAGOTOVITI KADROVANJE NA TEMELJU STROKOVNOSTI, NE PA POLITIČNE PRIPADNOSTI.

Retroaktivno je treba preveriti vsa politična imenovanja zadnjih dveh let in odpraviti posledice nestrokovnih kadrovanj. Imenovanje in zaposlovanje na strokovnih mestih v državni in javni upravi ter v podjetjih in zavodih v državni ali občinski lasti mora temeljiti na strokovnosti, ne na politični pripadnosti. V državnih organih in institucijah ter podjetjih in zavodih je potrebna zakonska ureditev kadrovanja, ki naj temelji na preverjanju strokovnih referenc kandidatk in kandidatov ter odprtem in javnem postopku. Državnim organom je treba zakonsko prepovedati imenovanje večine članov organov v javnih institucijah in državnih zavodih ali podjetjih.

2. Vladavina prava in človekove pravice

1. ODPRAVITI JE TREBA VSA ŠKODLJIVA DOLOČILA IN POSLEDICE PROTİKORONSKE ZAKONODAJE. Potrebna je analiza t. i. PKP-jev in odprava členov, ki niso povezani z reševanjem epidemije ali njenih posledic, ter druge zakonodaje, ki je bila v tem času sprejeta brez vključevanja javnosti, stroke ali po nujnih postopkih in pomeni nazadovanje v varstvu demokratičnih načel, človekovih pravic, varovanja okolja ali drugih svoboščin.

2. TAKOJNAJ SE UDEJANJI VSE ODPRTE ODLOČBE USTAVNEGA SODIŠČA. Spoštovanje odločb Ustavnega sodišča RS ne sme biti v presoji vsakokratne oblasti, odločbe pa morajo biti uresničene v postavljenem roku. Nespoštovanje ustavnih odločb močno spodkopava vladavino prava ter vlogo te pomembne institucije.

3. DRŽAVA IN CERKEV MORATA BITI STROGO LOČENI. Natančneje je treba opredeliti arbitrarno razlaganje ustavnega določila o ločenosti države in cerkve in s tem preprečiti vsako kršenje ustave ter privilegirani položaj posameznih verskih skupnosti.

4. POLITIČARKAM IN POLITIKOM TER JAVNIM URADNICAM IN URADNIKOM, KI NE MOREJO POJASNITI IZVORA SVOJEGA PREMOŽENJA, JE TREBA TO PREMOŽENJE ODVZETI. Sprejeti je treba ustrezno zakonsko podlago za odvzem nepojasnjene premoženja, ki mora biti nadzorovano še vsaj 5 let po prenehanju opravljanja funkcije.

5. POLITIČNO VPLIVANJE NA NEODVISNE INSTITUCIJE MORA BITI PREPOVEDANO. Vsakršno politično vplivanje na delo policije, tožilstva, sodstva in drugih neodvisnih institucij mora biti odločno sankcionirano. Prepovedati je treba vsakršno politično poseganje, ustrahovanje, napade, blatenje ali izvajanje pritiskov s strani političnih predstavnic in predstavnikov oblasti.

6. OKREPITI JE TREBA NADZORNE INSTITUCIJE NA PODROČJU KORUPCIJE. Zagotoviti je treba politično neodvisnost in okrepitev KPK, NPU ter finančno in sistemsko podporo nevladnim organizacijam na področju transparentnosti in boja proti korupciji. Potrebna je priprava nove Resolucije o preprečevanju korupcije ter celovita prenova Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije, in sicer skladno s priporočili nevladnih organizacij, mednarodne stroke in smernicami GRECO.

7. ŽVIŽGAČI MORAJO BITI ZAKONSKO ZAŠČITENI. Nemudoma je treba implementirati evropsko Direktivo 2019/1937 za zaščito žvižgačev, jih z novim zakonom sistemsko obvarovati ter zagotoviti varno prijavo sumov nepravilnosti.

8. PRAVICA DO PROTESTA IN JAVNEGA IZRAŽANJA MNENJ MORA BITI AKTIVNO VAROVANA.

Država mora prebivalkam in prebivalcem omogočiti javna zbiranja in izražanje mnenj ter ima dolžnost to pravico aktivno zaščititi. To mora uresničevati tudi v času epidemije, in sicer brez represije, prekoračitve pooblastil, nedovoljenega nadzora in sankcioniranja z namenom odvratanja od zagotavljanja te pravice.

9. ZAŠČITITI JE TREBA PRAVICE BEGUNK IN BEGUNCEV TER MIGRANTK IN MIGRANTOV.

Protivstavna določila Zakona o tujcih in Zakona o mednarodni zaščiti je treba ustrezno spremeniti in nemudoma ustaviti vsa vračanja prosilk in prosilcev za azil na Hrvaško. Zagotoviti je treba neodvisno spremljanje postopkov s tujci s strani nevladnih in mednarodnih organizacij. Nastanjanje otrok v Center za tujce se mora takoj ustaviti. Treba je zagotoviti humanost azilnih postopkov ter večjo podporo integraciji.

10. DRŽAVA NAJ SE OPRAVIČI IZBRISANIM. Vlada, Državni zbor RS in Predsednik RS naj se nemudoma opravičijo za izbris 25 671 oseb iz registra stalnega prebivališča z javno listino, v kateri naj brezpogojno priznajo kršitve človekovih pravic. Treba je sprejeti zakon, ki bo brez časovne omejitve omogočil ureditev statusov vsem izbrisanim in jim povrnil dostojanstvo.

11. TREBA JE ZAŠČITITI ROMSKO MANJŠINO. Treba je sprejeti zakon, ki bo skladno z načeli varstva človekovih pravic in posebnega varstva manjšin uredil vprašanje romskih naselij, dostop do osnovne infrastrukture v naseljih ter naslovil druga pravna področja (mladoletne poroke, pooblastila CSD, učinkovitejše ukrepe zaposlovanja, spremembe politične participacije, zagotovitev ukrepov za spodbudo izobraževanja, podelitev davčne olajšave za lastnike zemljišč itd.).

12. AKTIVNO JE TREBA ZAGOTAVLJATI ENAKOST SPOLOV. Pripraviti je treba sistematično analizo vseh zakonov, predpisov in ukrepov z vidika spolne neenakosti, ki vključuje pravice transspolnih in nebinarnih oseb. Statistične podatke po spolu je treba zbirati usklajeno in primerljivo, in sicer na družbenem, ekonomskem ter socialnem področju. Začne naj se s celovito zbiranje podrobnejših razčlenjenih podatkov v zvezi z vsemi oblikami nasilja nad ženskami in spolnimi manjšinami, ki bo omogočalo ustrezne preventivne in korektivne ukrepe.

13. SPREJETI JE TREBA VEČ UKREPOV ZA SPOŠTOVANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC IN PREPREČEVANJE DISKRIMINACIJE. V roku enega leta naj država pripravi in sprejme strategijo na področju človekovih pravic in preprečevanja diskriminacije, ki bo pripravljena v sodelovanju s civilno družbo, ter jasno določi pristojnosti in dolžnosti pri njenem izvajanju.

14. OMOGOČI NAJ SE ENAK DOSTOP DO OPLODITVE Z BIOMEDICINSKO POMOČJO IN POSVOJITEV ZA SAMSKE OSEBE TER OSEBE V ISTOSPOLNIH PARTNERSKIH ZVEZAH. Na podlagi ustavno varovane pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok so z zakonom opredeljeni zdravstveni ukrepi, s katerimi se ženski in moškemu pomaga pri spočetju otroka. Ta pravica mora biti priznana tudi samskim ženskam in ženskam v istospolnih partnerskih zvezah. Prav tako mora biti pravica do posvojitve priznana samskim osebam in osebam v istospolnih partnerskih zvezah.

3. Pravični podnebni prehod in zaščita narave

1. SLOVENIJA SE MORA ZAVEZATI CILJEM PARIŠKEGA PODNEBNEGA SPORAZUMA. V letu 2022 je treba sprejeti podnebni zakon, ki bo opredelil podnebne cilje Slovenije, skladne s Pariškim podnebnim sporazumom, in zagotovil potrebno institucionalno ureditev za učinkovito izvajanje podnebne politike.

2. ZAGOTOVITI JE TREBA USKLAJENOST NACIONALNEGA ENERGETSKEGA PODNEBNEGA NAČRTA Z ZAVEZAMI PARIŠKEGA SPORAZUMA. Ob posodobitvi načrta za leto 2023 mora ta postati skladen z zavezami Pariškega sporazuma in s ciljem omejitve globalnega segrevanja na 1,5 °C glede na predindustrijsko obdobje. Zagotoviti je treba dosledno in učinkovito izvajanje vseh ukrepov, predvidenih v dokumentu.

3. OPUSTITI JE TREBA FOSILNA GORIVA. Najkasneje do leta 2030 moramo v Sloveniji opustiti rabo premoga in si prizadevati za opustitev fosilnega plina do leta 2030, najkasneje pa do do 2035. Ta cilj je treba uradno sprejeti do konca leta 2022 in do konca leta 2023 pripraviti načrt čimprejšnjega prehoda k 100 % obnovljivim virom energije. Ta mora biti podkrepjen z obsežnim programom spodbud za energetska samooskrbo iz obnovljivih virov energije za gospodinjstva in industrijo s poudarkom na sončni energiji ter vlaganjem v distribucijsko infrastrukturo in hranilnike energije. Načrt mora temeljiti na načelu "energetska učinkovitost na prvem mestu" ter vsebovati vse tehnično in ekonomsko izvedljive ukrepe za zmanjšanje porabe energije.

4. VZPOSTAVITI JE TREBA SKLAD ZA PRAVIČEN PREHOD DELAVK IN DELAVCEV IZ FOSILNE ENERGETIKE V PANOGE PRIHODNOSTI. Prehod Slovenije na ogljično nevtralnost moramo izvesti na pravičen način. Delavkam in delavcem v fosilni energetiki in ostalih dejavnostih, ki jih bo treba prestrukturirati, moramo zagotoviti nova kakovostna delovna mesta v panogah prihodnosti in jim omogočiti prihodek za dostojno življenje. Zato je treba vzpostaviti poseben sklad za prestrukturiranje. Prav tako naj vsak sektor prispeva svoj delež pri zmanjšanju emisij. Poskrbeti moramo, da najranljivejši sloji ne bodo nosili nesorazmernih stroškov razogljičenja.

5. FOSILNIH GORIV SE NE SME SUBVENCIONIRATI. Najkasneje do leta 2023 moramo ukiniti vse posredne ali neposredne subvencije fosilnih virov in sprejeti takojšnjo prepoved uvajanja novih tovrstnih subvencij.

6. NUJNE SO ZAKONSKE SPREMEMBE NA PODROČJU OKOLJA IN NARAVE. Vzpostaviti je treba ustrezne in redne monitoringe stanja okolja in narave (biodiverzitete) na celotnem območju Slovenije, ki se izvajajo neodvisno od interesov investitorjev. Imenovanje oseb, zadolženih za pripravo dokumentacije za presojo vplivov, naj izvede ministrstvo za okolje, in sicer po naključnem sistemu (npr. po principu imenovanja sodnih cenilcev), investitor pa stroške izdelave poravna izvajalcu posredno preko ministrstva, ki za ta namen vodi sklad. Dosledno naj se implementira mednarodno priznan institut presoje vplivov ukrepov oziroma projektov na zdravje, ki jih ocenjuje zdravstvena stroka. Mejne vrednosti izpustov za sežigalnice in sosežigalnice odpadkov naj se izenačijo, saj je razlikovanje v zakonodaji nesprejemljivo z vidika škode, ki jih lahko sosežigalnice povzročajo zdravju ljudi in naravi.

7. STROKOVNA IMUNITETA JAVNIH USLUŽBENK IN USLUŽBENCEV S PODROČJA NARAVOVARSTVA IN OKOLJA. Nujno je treba zagotoviti (strokovno) imuniteto za javne uslužbenke in uslužbence s področja varstva narave in okolja. Treba je uvesti učinkovite ukrepe za zaščito uslužbenk in uslužbencev pred zahtevami nadrejenih glede spreminjanja svojega strokovno argumentiranega

mnenje o posegu v naravo ali okolje z namenom, da bi se ugodilo investitorju ali volji vsakokratne oblasti. Direktorica ali direktor je kot odgovorna oseba dolžna podpreti in zaščititi strokovno argumentacijo javnega uslužbenca.

8. SLOVENIJA MORA OKREPITI NADZOR TER VAROVANJE OKOLJA IN NARAVE. Naravovarstveno in okoljevarstveno zakonodajo je treba dosledno izvajati. Okoljska inšpekcija potrebuje približno 200 novih zaposlitev, da bo uspela sproti reševati vse prijave in opravljati vse inšpekcijske preglede ter nadzore, ki spadajo pod njeno pristojnost. Zahtevamo nove zaposlitve in vzpostavitev 24-urne inšpekcijske službe, ustrezno usposobljenost okoljskih inšpektorjev za nadzor nad izvajalci monitoringa izpustov strupenih snovi ter medsebojno usklajeno delovanje različnih inšpekcijskih služb s strokovnimi službami na področju narave in okolja. Na policiji naj se vzpostavi odsek za nezakonito delovanje na področju narave in okolja (naravovarstvena in okoljska policija) ter zagotovi ustrezno izobraževanje. Področje narave in okolja naj se okrepi s sodnimi izvedenci specialnih naravoslovnih znanj varstva okolja in narave. Naravovarstveni nadzor naj se razširi na celotno območje Republike Slovenije, naravovarstvenim nadzornikom naj se podeli pristojnosti na ravni inšpekcije in predvidi sredstva za enake namene kot za inšpektorje. V skladu z Zakonom o varstvu okolja naj se vzpostavijo tudi okoljevarstveni nadzorniki.

9. VAROVATI IN OHRANJANJATI JE TREBA BIOTSKO RAZNOVRSTNOST. Upoštevati je treba ključne zakone, direktive ter strategije na evropski in nacionalni ravni, kot so Vodna direktiva, Habitatna direktiva, Strategija za ohranjanje biotske raznovrstnosti do l. 2030 ipd. Varovanje biotske raznovrstnosti mora prednostno vključevati: trajnostno rabo prostora z rednim izobraževanjem in komunikacijo med vsemi deležniki, renaturacijo sladkih voda z odkupom vodnih in obvodnih zemljišč (ter dati vodotokom več prostora, kar izboljšuje tako stanje ekosistemov kot tudi poplavno varnost), odstranjevanje regulacij in pregrad, višjih od 30 cm, na vodotokih, nobenih novih velikih hidroelektrarn, učinkovit nadzor nad rabo in odvzemi vode, vzpostavitev ključnih koridorjev za mobilne vrste, odstranjevanje tujerodnih in okrepitev avtohtonih vrst, ohranjanje ekstenzivnih travnikov, mokrišč in gozdnih biotopov, sonaravno gospodarjenje z zemljišči ter podpora kmetom za kritje dodatnih stroškov, ki so posledica omejitev kmetovanja na območjih Natura 2000.

10. POVZROČITELJ OKOLJSKE ŠKODE NAJ PLAČA VSE SANACIJSKE UKREPE. Zahtevamo, da se tako zakonodajno kot v praksi uredi področje starih okoljskih bremen ter obstoječih in potencialnih prihodnjih okoljskih škod na način, da povzročitelj okoljske škode financira vse sanacijske ukrepe v najkrajšem možnem roku. V primeru, da povzročitelj obremenitve ne obstaja več ali ni sposoben pokriti vseh stroškov sanacije, naj stroške sanacije subsidiarno zagotovi država, pri čemer naj bo to prednostna naloga ministrstva za okolje.

11. PREUSMERJATI SE MORAMO V EKOLOŠKO PRIDELAVO RASTLINSKE HRANE. Vzpostaviti je treba učinkovite ukrepe blaženja podnebnih sprememb s sinergijskimi učinki na biotsko raznovrstnost, javno zdravje in prehransko samooskrbo. To je treba dosegati predvsem z zmanjšanjem obsega živinoreje in povečanjem pridelave rastlinske hrane za ljudi, povečanjem obsega ekološkega kmetijstva (ekološki način obdelave najmanj 25 % kmetijskih zemljišč do leta 2030) ter spodbujanjem kratkih verig oskrbe s hrano. Kmetijstvo je treba spodbujati k prilagajanju podnebnim spremembam. Takoj je treba trajno zavarovati kakovostna kmetijska zemljišča pred spremembo namembnosti. Ukiniti moramo spodbude za intenzivno industrijsko živinorejo in spodbujati preusmeritev živinoreje v ekološko ekstenzivno pridelavo in upoštevanje najvišjih standardov dobrobiti živali. Treba je izboljšati storitve kmetijsko-svetovalne službe za doseganje ciljev na

področjih varovanja okolja in podnebja, biotske raznovrstnosti, podjetniške inovativnosti ter zdravja potrošnikov. Male kmetije je treba podpirati in zaščititi ter ukiniti diskriminacijo na podlagi velikosti kmetij v kmetijskih politikah in subvencijskih shemah.

12. POTREBUJEMO PODPORO ZA BOLJ TRAJNOSTNE KMETIJSKE PRAKSE. Vzpostaviti je treba sklad za pravičen prehod z emisijsko intenzivnih in okolju škodljivih na bolj trajnostne kmetijske prakse (npr. za kmetijske proizvajalke in proizvajalce, ki opustijo ali zmanjšajo intenzivnost živinoreje in preidejo na pridelavo rastlinske hrane za ljudi) in zagotavljanje dostojnih zelenih delovnih mest na ranljivih območjih (kjer trenutno prevladuje okolju škodljivo intenzivno kmetijstvo). Zagotoviti je treba, da nobena skupnost ali regija ne bo nesorazmerno trpela zaradi prehoda v trajnostno družbo.

13. POTREBNA JE VEČJA SKRB ZA DOBROBIT ŽIVALI. Zakoni in predpisi že danes prepovedujejo mučenje živali, vendar se določbe v praksi ne izvajajo dosledno, zlasti na področju rejnih živali. Treba je bistveno okrepiti skrb za dobrobit rejnih živali. Država naj zagotovi ustrezne kadre za reden in učinkovit nadzor nad razmerami, v katerih te živali živijo. Hkrati naj zaostri sankcije za mučenje živali in zagotovi njihovo izvajanje.

14. ZAGOTOVITI JE TREBA USTREZNO FINANČNO PODPORO OKOLJSKIM NEVLADNIM ORGANIZACIJAM. Ker okoljske nevladne organizacije uresničujejo ustavno pravico do zdravega življenjskega okolja, mora država, ki je tudi podpisnica Aarhuške konvencije, zagotoviti sistemsko ureditev financiranja nevladnih organizacij. Financiranje mora doseči povprečje deleža sredstev v proračunih ministrstev, namenjenega za NVO. Od vseh sredstev, ki jih dobijo nevladne organizacije, ministrstvo za okolje iz svojega proračuna okoljskim nevladnim organizacijam trenutno nameni le 0,41 %, kar je skoraj štirikrat manj od povprečnega deleža sredstev za NVO v proračunih drugih ministrstev. Delež teh sredstev se mora do leta 2023 povečati na najmanj 1 %.

15. SPODBUJATI JE TREBA TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE Z GOZDOM IN PREDELAVO LESA V SLOVENIJI. Upravljanje z državnimi gozdovi ter učinkovite spodbude lastnicam in lastnikom zasebnih gozdov za aktivno gospodarjenje z gozdovi morajo biti urejeni tako, da se bo povečeval ponor ogljika in podnebna odpornost gozdov. Pri načrtovanju nege je treba smiselno upoštevati različne funkcije gozdov. Nujno je spodbujanje kratkih verig ter predelave domačega lesa v izdelke z dolgo življenjsko in sekvestracijsko dobo. Spodbujati je treba lesene gradnje.

4. Dostojno delo in socialne pravice za vse

1. PREKARNE DELAVKE IN DELAVCI MORAJO IMETI ZAGOTOVLJENE DELAVSKE IN SOCIALNE PRAVICE. Vsem delavkam in delavcem v prekarnih oblikah dela in v platformni ekonomiji se mora zagotoviti delavske in socialne pravice. Platforme dela se mora obravnavati enako kot ostale delodajalce, hkrati pa je treba prepovedati agencijsko delo in delovanje podizvajalskih podjetij, ki zgolj zagotavljajo delovno silo drugemu podjetju.

2. POOSTRITI JE TREBA NADZOR IN SANKCIONIRANJE KRŠITEV NA TRGU DELA. Potrebna je reforma Inšpektorata RS za delo, in sicer tako, da se spremeni postopek ugotavljanja kršitev. Povečati naj se pristojnost inšpektorata, aktivneje vključi prijavitelje v postopek, z novim finančnim proračunom

zaposli vsaj 50 dodatnih inšpektorjev za delo in zagotovi nadzor ter strožje sankcionira delodajalce, ki kršijo delovno zakonodajo.

3. POLNI DELOVNI ČAS NAJ SE SKRAJŠUJE. Polni delovni čas naj obsega od 30 do 32 ur na teden, s čimer se ohrani enako plačilo in vključitev v zavarovanja ter obseg socialnih pravic. Ob tem je treba razmisliti o uvedbi 4-dnevnega delovnega tedna kot osnovne delovne obveznosti. Razvoj družbe in novih tehnologij omogoča skrajševanje delovnega časa brez zmanjševanja mesečnih plač. Slovenska vlada naj tudi v evropskih in mednarodnih institucijah predstavi in zagovarja to pobudo.

4. ZVIŠATI JE TREBA MINIMALNO PLAČO IN SOCIALNO POMOČ. Zvišati se mora osnova za določanje minimalne plače. Minimalna plača se mora vsako leto višati glede na vsakoletni izračun rasti življenjskih stroškov (kritje minimalnih življenjskih stroškov + od 20 do 40 %). Minimalna plača mora predstavljati plačno dno. Socialna denarna pomoč se mora nemudoma zvišati za najmanj tretjino sedanjega zneska, da se bo približala minimalnim življenjskim stroškom.

5. SPREJETI JE TREBA NOV PRAVILNIK O POKLICNIH BOLEZNIH. Seznam poklicnih bolezni kot priloga pravilnika mora biti usklajen z najnovejšim priporočilom Evropske komisije. Financiranje izvedenskih postopkov postavitve suma in potrditve poklicne bolezni mora postati finančno neodvisno od delodajalca, zato naj ga prevzame obvezno poklicno zavarovanje poklicnih bolezni in poškodb pri delu.

6. ZVIŠATI JE TREBA POKOJNINE. Zagotoviti je treba pravične upokojitvene pogoje in dostojne pokojnine, ki bodo omogočale pokritje vseh osnovnih življenjskih stroškov in dostojno starost. Vsem, ki so dela tako voljni kot zmožni, pa je treba omogočiti delo tudi po upokojitvi. Dostojna starostna pokojnina za polno delovno dobo mora biti odmerjena v višini 72 % nadomestitvenega razmerja do plače, minimalna pokojnina pa mora pokrivati osnovne življenjske stroške. V sklopu javnega pokojninskega zavarovanja mora biti določena minimalna pokojnina, ki starejši osebi zagotavlja dostojen življenjski standard.

7. TREBA JE ZAGOTOVITI VEČ SREDSTEV ZA DOLGOTRAJNO OSKRBO. Vsi ljudje morajo imeti možnost izbire ustrezne pomoči na domu ali odhod v institucijo – stanovanjsko skupnost ali dom. Sistemska ureditev dolgotrajne oskrbe mora zagotavljati sredstva za nego na domu in nove javne negovalne bolnišnice ter hospice. Povprečje izdatkov OECD17 za dolgotrajno oskrbo je 1,7 odstotka BDP, v Sloveniji pa le 0,9 odstotka BDP. Zakon o dolgotrajni oskrbi je bil pred kratkim, kljub nasprotovanju mnogih, sprejet, vendar ne ureja financiranja, kar pomeni, da se ne more izvajati niti s finančnega niti s kadrovskega vidika.

8. IZBOLJŠA NAJ SE KAKOVOST BIVANJA STAREJŠIH. Skrajšati je treba čakalne dobe za namestitve v javnih zavodih za starejše in omogočiti namestitve v bližini okolja bivanja. Investirati je treba v nove tipe nastanitve za starejše (npr. bivanjske skupnosti), v katerih bi živelo skupaj več ljudi, ki bi si lahko med seboj pomagali. Sprejeti je treba tudi nove kadrovske normative v oskrbi in zdravstveni negi v socialnovarstvenih zavodih.

9. ZMANJŠATI JE TREBA PLAČNO VRZEL MED SPOLOMA. Končati se mora vsakršna diskriminacija na trgu dela, zagotavljati se mora enako plačilo za enako delo in delo enake vrednosti ter s tem zmanjšati plačno vrzel med spoloma.

10. UVEDE NAJ SE UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK (UTD). Uvesti je treba UTD, ki mora zagotoviti večjo socialno pravičnost in zmanjšati revščino. Ob uvedbi UTD moramo ohraniti in zagotoviti enak dostop do vseh javnih storitev za vsakogar. Izobraževanje, zdravstvo in socialne storitve morajo biti brezplačne in dostopne za vse pod enakimi pogoji. UTD naj opolnomoči ljudi, da bodo imeli možnost večjega nadzora nad lastnim življenjem. UTD nikakor ne sme nadomestiti vseh obstoječih socialnih transferjev.

11. SPODBUJA NAJ SE DELAVSKO SODELOVANJE PRI (SO)UPRAVLJANJU, (SO)LASTNIŠTVU IN DOBIČKU PODJETIJ. Zahtevamo širitev demokratičnih principov v ekonomsko sfero, in sicer s pomočjo ustrezne zakonske ureditve, ki bo spodbujala ekonomsko demokracijo in omogočila udeležbo delavk in delavcev pri delitvi dobička, delavsko (so)lastništvo in (so)upravljanje. Oblikujejo naj se različni finančni mehanizmi (državne subvencije, posojila SID banke, inovativni instrumenti za poslovne banke), ki bodo spodbujali vzpostavitev solastniških shem za zaposlene, notranje odkupe podjetij, v nekaterih primerih tudi pa tudi prednostne odkupe. Spodbujati je treba delavsko združništvo, socialno podjetništvo in druge oblike delavskega soupravljanja.

12. AKTIVNO JE TREBA ZAGOTAVLJATI SOCIALNI DIALOG. Socialni partnerji, ki so člani Ekonomsko-socialnega sveta, morajo biti aktivno vključeni v procese odločanja o vseh temah, ki so predmet pravil o delovanju ESS in pri nastajanju razvojnih dokumentov Slovenije.

13. SPREJETI JE TREBA BELO KNJIGO O TRGU DELA IN SISTEMU SOCIALNE VARNOSTI DO LETA 2030. Država mora pripraviti strategijo, ki bo načrtovala smer politik na trgu dela ter odgovarjala na izzive povečane prekarnosti, digitalizacije in avtomatizacije, uredila delo od doma, poskrbela za skrajševanje delovnega časa, zagotavljala sistem socialne varnosti ter uresničevanje Evropskega stebra socialnih pravic.

14. POTREBNI SO DODATNI BREZPLAČNI PROGRAMI ZA DOKVALIFIKACIJO IN PREKVALIFIKACIJO DELAVK IN DELAVCEV. Spodbuja naj se vseživljenjsko učenje, zavod za zaposlovanje in javne izobraževalne institucije pa naj nudijo javna izobraževanja in nove programe za dokvalifikacije in prekvalifikacije delavk in delavcev, posebno v luči digitalizacije in pravičnega podnebnega prehoda.

5. Svoboda medijev in kulture

1. PODPIRATI IN ZAŠČITITI JE TREBA NEODVISNO NOVINARSTVO. S spremembo medijske zakonodaje je treba zagotoviti finančno podporo kakovostnemu profesionalnemu novinarstvu, ki je zavezano javnemu interesu, ter določiti mehanizme učinkovite zaščite avtonomije uredništev. Vse oblike napadov in zastraševanja novinark in novinarjev ter drugih medijskih delavk in delavcev je treba dosledno kaznovati.

2. NEMUDOMA JE TREBA ZAGOTOVITI NEODVISNOST PROGRAMSKEGA IN NADZORNEGA SVETA RTV SLOVENIJA. O zakonitosti postopka imenovanja članic in članov Programskega in Nadzornega sveta RTV Slovenija, ki je bilo tudi po mnenju zakonodajno-pravne službe državnega zbora izvedeno v nasprotju z veljavno zakonodajo in proti javnemu interesu, naj odločijo pristojni organi. Hkrati je treba takoj zagotoviti, da bo sestava svetov v prihodnje zagotavljala strokovnost in neodvisnost delovanja RTV. Ustaviti se mora vse oblike in poskuse političnega obvladovanja, krčenja in utišanja javnega medija ter posege politike v imenovanje vodilnih organov upravljanja in nadzora. Potrebna je

zakonska sprememba strukture in načina imenovanja organov upravljanja in nadzora na RTV Slovenija, ki bo zagotovila dolgoročno neodvisnost javnega medija od političnih strank.

3. SLOVENSKI TISKOVNI AGENCIJI (STA) SE MORA ZAGOTOVITI POVRAČILO ŠKODE, KI JO JE UTRPELA. Zaradi nezakonitega, sistematičnega in namernega finančnega izčrpavanja s strani vlade in UKOM se mora popraviti škoda, ki je bila storjena STA, vsi vpleteni v uničevanje agencije pa morajo odškodninsko in kazensko odgovarjati.

4. OGLAŠEVANJE IN FINANCIRANJE MEDIJEV Z JAVNIMI SREDSTVI MORA BITI NEPOLITIČNO IN TRANSPARENTNO. Državno financiranje medijev mora biti povsem neodvisno od strankarske politike, mediji pa morajo razkriti vse javne finančne vloške ne glede na njihovo višino. Odobritev financiranja naj bo povezana s spoštovanjem delovnopravne zakonodaje in novinarskimi poklicnimi standardi. Neposredno financiranje občinskih medijev mora biti prepovedano, občine pa naj svojo pravico do javnega obveščanja lokalnih skupnosti uresničujejo na transparenten in nediskriminatoren način prek javnih razpisov. Oglaševanje državnih organov, javnih ustanov in podjetij v državni lasti naj upošteva pravila javnega naročanja in tržno upravičenost medijskega zakupa. Financiranje sovraštva in strankarske propagande z javnimi sredstvi mora biti prepovedano.

5. ZLORABE TELEKOMA SLOVENIJE ZA POLITIČNO MOTIVIRANE INVESTICIJE JE TREBA SANKCIONIRATI. Odpraviti in sankcionirati se mora zloraba Telekoma Slovenije, ki je v večinski državni lasti, za politično motivirane in poslovno zgrešene investicije v medije. Zahtevamo takojšnje preiskave pristojnih institucij glede investiranja in poslovanja Telekoma Slovenije na področju medijev. Preveri naj se ustreznost poslovnih odločitev na tem področju od začetka investiranja do danes. Ugotovi naj se, kdo so odgovorne osebe v Telekomu Slovenije in povezane osebe v političnem prostoru, zoper njih pa naj se zaradi zlorab moči in oškodovanja državnega podjetja sprožijo postopki pred pristojnimi organi. Računsko sodišče naj podrobno razišče, pod kakšnimi pogoji je Telekom Slovenije prodal televizijski program Planet TV sedanjemu madžarskemu lastniku ter pod kakšnimi pogoji je bila sprejeta odločitev o izplačevanju oglaševalskega denarja mimo veljavnih ekonomskih meril.

6. POLITIČNIM STRANKAM IN Z NJIMI POVEZANIM PRAVNIM TER FIZIČNIM OSEBAM NAJ SE PREPOVE LASTNIŠTVO MEDIJSKIH PODJETIJ. Zagotavljati se mora transparentnost medijskega lastništva, omejevanje koncentracije lastništva ter prepoved strankarskih medijev. S spremembo zakonodaje je treba vzpostaviti pregleden, ažuren in javno dostopen register medijskega lastništva. Prenoviti je treba celoten sistem reguliranja koncentracije medijskega lastništva, ki ga bodo pristojne institucije dosledno izvajale in bo učinkovito varoval medijski pluralizem.

7. SOVRAŽNI GOVOR V MEDIJIH IN JAVNEM KOMUNICIRANJU MORA BITI SANKCIONIRAN. Uveljaviti je treba ničelno toleranco do sovražnega in žaljivega javnega govora v javnem prostoru. Dosledno je treba uresničevati ustavno prepoved vsakršnega spodbujanja k neenakopravnosti ter razpihovanju sovraštva in nestrpnosti. Zakonodaja in pristojni organi naj sankcionirajo sovražni govor. V medijsko zakonodajo je treba vključiti sankcije za obstoječo prepoved spodbujanja k neenakopravnosti, sovraštvu in nestrpnosti v programskih vsebinah medijev.

8. VEČ SREDSTEV JE TREBA NAMENITI NEPROFITNIM MEDIJEM IN LOKALNI KULTURI. Spodbujati je treba kakovostne poklicne nevladne produkcije tudi izven večjih mestnih centrov. Finančno se mora

podpirati lokalne, študentske, neprofitne in skupnostne medije ter kulturne producente, ki bodo naslavljali potrebe lokalnih skupnosti.

9. UMETNOSTI IN KULTURI ZJE TREBA ZAGOTOVITI VEČ SISTEMSKE, FINANČNE IN ORGANIZACIJSKE PODPORE. Treba je spodbujati umetnost in kulturo ter zagotoviti njuno sistemsko, finančno, organizacijsko in programsko neodvisnost. Ključne sistemske odločitve naj se sprejemajo v soglasju s stroko, ki mora prevzeti odločilen delež odgovornosti za svojo dejavnost.

10. POVEČATI JE TREBA KOLIČINO SREDSTEV ZA SISTEMSKO FINANCIRANJE NEVLADNIH ORGANIZACIJ S PODROČJA KULTURE. Treba je vzpostaviti delovanje sistema deleža za umetnost, ki se ga trenutno ne izvaja, poleg tega pa vpeljati druge mehanizme zagotavljanja izven proračunskih sredstev, kot so davčne olajšave. Zagotoviti je treba sistemsko financiranje nevladnih organizacij s področja kulture, saj se te glede na države EU trenutno financirajo podpovprečno, hkrati pa so bolj finančno učinkovite in dosegajo vrhunske rezultate. Postavko je treba letno usklajevati najmanj z rastjo proračuna in inflacije.

11. ZAŠČITITI JE TREBA AVTONOMNE PROSTORE. Avtonomni, nekomercialni prostori ustvarjanja in druženja so ključni za živo kulturo. Vlada se mora zavezati zaščititi vseh obstoječih tovrstnih prostorov in podpori pri vzpostavljanju novih. Stavbo na Metelkovi 6 v Ljubljani, kjer so leta delovale številne kulturne in nevladne organizacije, mora ministrstvo za kulturo trajno nameniti nevladnemu sektorju. Za kulturne in socialne programe, ki so potekali v Avtonomnem centru Rog, je treba v najkrajšem času zagotoviti primerne nadomestne prostore.

12. SAMOZAPOSLENIM V KULTURI JE TREBA ZAGOTOVITI USTREZNE SOCIALNE PRAVICE. Zagotoviti je treba ustrezne socialne pravice samozaposlenih v kulturi (bolniška odsotnost in ustrezna višina plačila prispevkov, ki raste sorazmerno z delovno dobo). Prav tako morajo biti samozaposleni v kulturi enakopravni sogovorniki pri oblikovanju kulturnih politik in strategij.

13. POVEČATI JE TREBA OBSEG ŠTIPENDIRANJA V KULTURI. Zagotoviti je treba dodatno neposredno financiranje ustvarjalcev v obliki okrepiteve štipendijske politike za samozaposlene v kulturi. Obstoječa sredstva, namenjena štipendijam za samozaposlene v kulturi, je treba zvišati v tolikšni meri, da bo s štipendijami možno financirati aktivnosti vsaj tretjine samozaposlenih v kulturi.

14. TREBA JE SPREJETI NACIONALNO KOLEKTIVNO POGODBO ZA NOVINARJE IN MEDIJSKO DEJAVNOST. V skladu z mednarodno konvencijo MOD 154 o spodbujanju kolektivnega pogajanja naj država spodbudi delodajalce v medijski dejavnosti, da se organizirano vključijo v kolektivna pogajanja s sindikati novinark in novinarjev ter drugih medijskih delavk in delavcev ter sklenejo nacionalno kolektivno pogodbo. Dostop do financiranja z javnimi sredstvi ter drugih oblik javnih pomoči in posebnih statusov naj se izdajateljem medijev pogojuje z udeležbo v kolektivnih pogajanjih in sprejemanjem kolektivne pogodbe.

15. NUJNA JE REVIZIJA PROGRAMSKIH IN PROJEKTHNIH RAZPISOV MZK. Več visoko kakovostnih organizacij, medijev in kulturnih producentov je bilo mimo strokovnih kriterijev (zaradi očitne politične agende trenutne vlade) izločenih iz financiranja oziroma so prejeli bistveno zmanjšana sredstva. Med drugimi so bili oškodovani: Gledališče Glej, Zavod Maska, Delak center, Zavod Emanat, Mesto žensk, Nomad Dance Academy Slovenija, Gala Hala, Radio Študent itd. Vsem prizadetim

organizacijam je treba v skladu s strokovnimi kriteriji zagotoviti sredstva za izvajanje njihovih programov.

16. ORGANIZACIJAM, KI ŠIRIJO SOVRAŠTVO IN NESTRPNOST, SE NE SME PODELJEVATI STATUSA DELOVANJA V JAVNEM INTERESU. DRUŠTVU ZA PROMOCIJO TRADICIONALNIH VREDNOT SE MORA TA STATUS TAKOJ ODVZETI. Društvo sestavljajo člani, ki so znani slovenski neonacisti in člani "Generacije Identitete", kot enega izmed svojih osnovnih ciljev pa navajajo prizadevanja za rasno čistost. Društvu je bil status podeljen izključno na podlagi političnih interesov. Delovanje in agenda društva sta v očitnem nasprotju z ustavo, zato je treba Društvu za promocijo tradicionalnih vrednot odvzeti status društva v javnem interesu na področju kulture in ga izbrisati iz registra društev.

6. Vsem dostopno javno zdravstvo

1. DOPOLNILNO ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE NAJ SE UKINE. Dopolnilno zavarovanje pomeni zasebno financiranje zdravstva, s čimer se odmikamo od ključnega cilja – javnega ter vsem državljanom namenjenega zdravstva ne glede na njihove finančne zmožnosti. Poleg tega je zaradi enotnih premij to krivična (regresivna) dajatev, ki ustvarja neenakosti in omogoča profite zasebnim zavarovalnicam na račun zdravstvenega varstva. Namesto dopolnilnega financiranja se mora vzpostaviti nov zdravstveni davek, odmerjen od celotnega dohodka, ki bo povečal obseg javnega financiranja zdravstva.

2. POVEČA NAJ SE OBSEG FINANCIRANJA JAVNEGA ZDRAVSTVA. Javna sredstva za zdravstvo se morajo povečati s sedanjih 6 odstotkov BDP na 10 odstotkov, in sicer postopno po enoodstotni letni stopnji. To naj se doseže s pomočjo novega zdravstvenega davka.

3. POVEČA NAJ SE KOŠARICA ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA. Kritje stroškov s strani javnega zdravstvenega zavarovanja je treba razširiti po vrstah in obsegu storitev (npr. za storitve s področja zobozdravstvenega varstva, psihoterapije in fizioterapije ter za nekatere pripomočke). V novem zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju je treba določiti seznam zdravstvenih pravic, ki jih pokriva javno financiranje.

4. PREPOVE NAJ SE "POPOLDANSKO DELO" ZDRAVNIC IN ZDRAVNIKOV PRI ZASEBNIH IN RAZMEJI JAVNO TER ZASEBNO ZDRAVSTVO. Prepove naj se delo zdravnic in zdravnikov iz javnega sektorja pri zasebnih izvajalcih in izvajalkah. Koncesije se morajo podeljevati izključno na podlagi dokazljivega javnega interesa. Podeljevanje javnega programa mora temeljiti izključno na lastnih kapacitetah izvajalk in izvajalcev. Zasebna zavarovanja morajo zagotavljati celoten paket storitev določene zdravstvene obravnave (vključno z zdravljenjem in rehabilitacijo). Prepovedati je treba delna zavarovanja, ki omogočajo preskakovanje vrst v javnem sistemu (na primer preglede in diagnostične storitve, ki omogočajo hitrejši dostop do operacije).

5. PRIPRAVITI JE TREBA NACIONALNI NAČRT ZDRAVSTVENEGA VARSTVA. Pripraviti je treba srednjeročni načrt zdravstvenega varstva in ga temeljito pretehtati v javni razpravi. Določiti je treba geografsko mrežo zdravstvenega varstva v osnovnem in bolnišničnem zdravstvu in na novo opredeliti potrebno število vpisnih mest na medicinskih fakultetah ter v zdravstvenih šolah. Določiti je treba vzpodbude za delo na deficitarnih področjih (kreditni in subvencije, plačni dodatki ipd.) in olajšave za

prihod zdravnikov iz drugih držav. Načrt mora vsebovati pristop k obravnavi bodočih epidemij in drugih kriznih dogodkov v zdravstvu.

6. SKRAJŠATI JE TREBA ČAKALNE VRSTE. Čakanje na pregled v primarnem zdravstvu ne sme biti daljše od enega tedna, na pregled pri specialistu in diagnostiko pa ne daljše od enega meseca. Takojšnji ukrepi za doseganja tega cilja so izmera in boljša izraba obstoječih kadrovske kapacitet, boljše delitev dela med izvajalskimi ustanovami in znotraj teh ustanov, boljše organizacija dela, zagotovitev dodatnih sredstev za najbolj deficitarna področja in spodbudno plačilo za opravljeno delo nad normativi. K skrajšanju čakalnih dob lahko pomembno prispeva tudi ustavitev privatizacije zdravstva ter uresničevanje točk 1 do 5 tega programa, ki krepijo javno zdravstvo.

7. ZDRAVSTVENE STORITVE JE TREBA STANDARDIZIRATI IN JIM DOLOČITI CENO. ZZS se mora iz pasivnega razdeljevalca sredstev spremeniti v aktivnega kupca zdravstvenih storitev. Javnim zdravstvenim zavodom je treba zakonsko določiti večjo poslovno samostojnost in spremljajočo odgovornost za upravljanje s kadrovske in materialnimi viri.

8. ZMANJŠATI JE TREBA PLAČNE NEENAKOSTI V ZDRAVSTVU. Sprejeti je treba novo kolektivno pogodbo, ki bo zmanjšala veliko nesorazmerje med najvišjimi in najnižjimi prejemki in omogočala fleksibilnejše nagrajevanje zaposlenih glede na količino opravljenega dela.

9. OKREPITI JE TREBA DUŠEVNO ZDRAVJE DRŽAVLJANK IN DRŽAVLJANOV. Potrebujemo konkretne ukrepe na področju promocije duševnega zdravja, preventivne aktivnosti, destigmatizacijo in deinstitucionalizacijo. Treba je zagotoviti zadostne in enakomerno razporejene vire obravnave in pomoči ter usklajeno medresorsko sodelovanje in vključevanje civilne družbe na področju duševnega zdravja na državni, regionalni in lokalni ravni. Sprejeti je treba zakon o psihoterapevtski dejavnosti, ki bo strokovno umestil to področje v sistem javnega zdravstva in omogočal dostopnost ter primerno strokovno raven storitev.

7. Razvoj izobraževanja in znanosti

1. IZOBRAŽEVALNI SISTEM MORA BITI LOČEN OD POLITIKE, CERKVE ALI DRUGIH ZUNANJIH INTERESOV. Zagotoviti je treba avtonomijo izobraževanja. Sestava šolskih svetov naj se vrne v prejšnje stanje, odločilno mnenje o imenovanju ravnateljic in ravnateljev pa morajo imeti zaposlene in zaposleni.

2. VRTCI MORAJO BITI BREZPLAČNI IN DOSTOPNI VSEM OTROKOM. Vsem otrokom se mora zagotoviti predšolsko vzgojo in mesto v javnih vrtcih, ki morajo biti brezplačni.

3. JAVNO IZOBRAŽEVANJE MORA OSTATI BREZPLAČNO, V ZASEBNIH ŠOLAH PA NAJ BODO FINANCIRANI SAMO OBVEZNI PROGRAMI. Javno šolstvo mora ostati brezplačno. Ustaviti se mora ustanavljanje novih javnih visokošolskih zavodov in univerz, ki ne dosegajo mednarodnih standardov, ter podeljevanje državnih koncesij in financiranje zasebnih visokošolskih organizacij za programe, ki jih izvajajo javni zavodi. Zasebni šolski zavodi naj bodo s strani države financirani samo za izvajanje obveznega programa.

4. SPREJETI JE TREBA NOVO STRATEGIJO RAZVOJA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA. Pod vodstvom stroke in v dialogu z deležniki je treba pripraviti Belo knjigo o vzgoji in izobraževanju v Republiki

Sloveniji (2021–2050), ki bo začrtala razvoj izobraževanja v prihodnjih desetletjih glede na družbene izzive 21. stoletja. Izobraževalne ustanove morajo zagotavljati večjo skrb za fizično in psihično zdravje otrok in mladine. Na državni ravni se mora opredeliti kazalce kakovosti šol, vključujoč samoevalvacijo in zunanjo evalvacijo.

5. IZOBRAŽEVALNI SISTEM NAJ VKLJUČUJE UČENJE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH IN TRAJNOSTNEM RAZVOJU TER PRENOVLJEN UČNI NAČRT DRŽAVLJANSKE VZGOJE. V roku enega leta je treba v učne načrte osnovnih in srednjih šol kot obvezno vsebino vključiti teme s področja človekovih pravic, poseben poudarek pa mora biti dan učenju nenasilja, enakosti in solidarnosti. Vzpostaviti je treba celovit sistem državljanske vzgoje, vzgoje o varstvu okolja, trajnostnem razvoju in podnebni krizi ter globalni soodvisnosti. Iz učnih načrtov je treba odstraniti vsebine, ki revidirajo novejšo zgodovino in upravičujejo kolaboracijo med NOB. Odpraviti je treba vse učbeniške vsebine, ki poglobljajo stereotipe o spolu in družini. Šole naj sodelujejo s kredibilnimi in neodvisnimi civilnodružbenimi organizacijami, ki delujejo na omenjenih področjih.

6. ZA UČENCE IN UČENKE Z UČNIM PRIMANJKLJAJEM NAJ SE VZPOSTAVIJO MEHANIZMI PODPORE. Treba je slediti znanstvenim dognanjem in preučiti rezultate raziskav ter v dialogu s šolniki pripraviti mehanizme podpore (zlasti zaposliti dodatne specialne pedagoge) za učence in učenke z učnimi primanjkljaji. Slednji morajo biti namenjeni posebej tistim, ki so zaradi dolgotrajnega zaprtja šol med epidemijo trpeli na področjih znanja, učnih navad in motivacije.

7. POVEČATI JE TREBA OBSEG DRŽAVNIH ŠTIPENDIJ. Povečati je treba vlogo državnih štipendij, saj država z njimi vlaga v znanje in razvoj, hkrati pa državne štipendije dijakinjam in dijakom ter študentkam in študentom predstavljajo pomemben socialni transfer, ki omogoča nadaljevanje izobraževanja socialno najšibkejšim. Vzpostaviti je treba preglednejši, dostopnejši in pravičnejši štipendijski sistem.

8. TAKOJ JE TREBA ODPRAVITI FINANČNE OVIRE ZA TUJE ŠTUDENTKE IN ŠTUDENTE. Študentke in študente iz drugih držav regije je treba pritegniti in ne odpraviti, in sicer tako, da se zagotovi izboljšano kakovost izobraževanja, internacionalizacijo programov in prepoznavnost v mednarodnem prostoru. V ta namen je treba nemudoma odpraviti vse finančne ovire, ki onemogočajo študij socialno deprivilegiranim študentkam in študentom.

9. SPREJETI JE TREBA ZAKON O UNIVERZI, KI BO VAROVAL NJIHOVO AVTONOMIJO. S tem zakonom je treba zagotoviti uresničevanje 58. člena Ustave Republike Slovenije, ki določa avtonomijo univerz in zagotavlja njihovo javno financiranje.

10. ZAGOTOVITI JE TREBA INVESTICIJE ZA REŠEVANJE PROSTORSKIH STISK UNIVERZ. Razširi naj se kosovno financiranje z dodatnimi sredstvi za investicije, kar bo omogočalo reševanje prostorskih stisk visokošolskih zavodov. Spremeniti je treba prioritete načrta za okrevanje in odpornost na področju visokega šolstva in namesto 57 milijonov evrov za kurikularno prenovo visokošolskih strokovnih programov brez jasne utemeljitve zagotoviti čim več nepovratnih sredstev za reševanje prostorskih stisk nekaterih članic univerz.

11. MLADE RAZISKOVALKE IN RAZISKOVALCE JE TREBA PODPIRATI IN ZAPOSLOVATI. Zagotoviti je treba razvojno-raziskovalna sredstva, ki bodo mladim doktorskim študentkam in študentom ter doktorandkam in doktorandom omogočala njihovi izobrazbi, usposobljenosti in razvojnim ambicijam

primerno delo. Hkrati je treba zagotoviti ustrezno opremo na univerzah, inštitutih in v razvojnih oddelkih proizvodnih ter storitvenih organizacij, da mladim ne bo treba zapuščati Slovenije oziroma da se jih bo spodbudilo k vračanju. Izenačiti je treba vrednost dela zaposlenih in honorarnih visokošolskih pedagogov ter s tem spodbuditi zavode, da jih zaposlijo.

8. Trajnostno gospodarstvo in javne storitve

1. RAZVOJ GOSPODARSTVA NAJ SLEDI TRAJNOSTNIM DRUŽBENIM IN OKOLJSKIM STRATEŠKIM CILJEM. Treba je vzpostaviti transparenten sistem vključujočega strateško-razvojnega načrtovanja ter gospodarstvo usmerjati v podporo realizaciji strateških družbenih in okoljskih ciljev razvoja Slovenije, ne pa ga imeti za področje, ki je samo sebi namen. Tudi načrtovanje proračuna je treba z vključujočimi in transparentnimi postopki usmeriti k strateškim dolgoročnim ciljem trajnostne odrasti gospodarstva in družbe. Trajnostna odrast je opredeljena kot krčenje proizvodnje in potrošnje, ki pa vodi v povečanje blagostanja človeka in izboljšanje ekoloških pogojev ter enakost na planetu. Zavzemati se je treba za trajnostno odrast gospodarstva in družbe, ki nam bo pomagala živeti v okviru okoljskih zmožnosti, z odprtimi lokalnimi gospodarstvi in bolj enakopravno porazdeljenimi viri v okviru novih oblik demokratičnih institucij.

2. USTAVITI JE TREBA PRIVATIZACIJO IN RAZPRODAJO DRŽAVNEGA PREMOŽENJA. Državno lastništvo je v določenih primerih izjemnega pomena (ključna infrastruktura, javne dobrine in storitve, gospodarske in druge javne službe ipd.), zato ga moramo v takih primerih ohranjati. Analizirati je treba dosedanje privatizacije in njihove posledice, podjetja pa v primeru izkazane škode za nacionalni interes ponovno vrniti v državno in delavsko upravljanje. Preiti moramo na model upravljanja državnih podjetij na demokratičen način – povečanje lastništva med zaposlenimi v podjetju ter nastavitev organov upravljanja in nadzora s strani delavk in delavcev. Zakonsko se mora opredeliti pridobitne in nepridobitne dejavnosti ter zagotoviti, da se dobički iz pridobitnih prelivajo v financiranje nepridobitnih delov.

3. IZBOLJŠATI JE TREBA KAKOVOST IN OBSEG JAVNIH STORITEV. Pripraviti je treba načrt za izboljšanje in povečanje dostopa do kakovostnih javnih storitev v Sloveniji ter se zavezati, da se večji delež javnih sredstev nameni za socialno varnost in javne storitve, kot so javno šolstvo, zdravstvo, sociala ipd. Pripraviti in uresničiti je treba načrt implementacije Evropskega stebra socialnih pravic, v ta proces pa morajo biti vključene institucije EU, nacionalni, regionalni in lokalni organi, socialni partnerji ter civilna družba.

4. POVEČA NAJ SE OBDAVČITEV KAPITALA. V Sloveniji imamo med vsemi članicami EU drugi najnižji delež davkov na kapital v vseh zbranih davkih. Zato je treba uvesti višjo in progresivno davčno obremenitev kapitala, kapitalskih dobičkov in dobičkov podjetij ter lastnine nad določenim pragom, kar bo prispevalo tudi k zmanjševanju neenakosti v družbi, financiranju javnih storitev in socialne države.

5. POTREBNA JE CELOSTNA IN POSTOPNA DAVČNA REFORMA ZA PRAVIČNO PORAZDELITEV BOGASTVA. Pripraviti je treba načrt za celostno postopno in pravično davčno reformo v smeri pravičnejše in progresivne porazdelitve obdavčitve prihodka ter premoženja oziroma odprave skupne regresivnosti davkov in prispevkov. Potrebujemo prerazporeditev ter večjo obremenitev za

bogatejše in prekomerno potrošnjo ter zmanjšanje obremenitev za tiste z nižjimi prihodki. Davki na premoženje, dobiček in dediščine ter davki na porabo naravnih virov in energije morajo postati progresivni. Socialna kapica je povsem nesprejemljiv ukrep, ki se ga ne sme uvesti.

6. ONEMOGOČITI JE TREBA DAVČNE OAZE TER ZAUSTAVITI DAVČNO TEKMO PROTI DNU, DAVČNO IZOGIBANJE IN DAVČNE UTAJE. Potrebna je sprememba mednarodnega davčnega sistema. Tako v Sloveniji kot tudi na mednarodni ravni moramo zagotoviti transparentnost poslovanja in lastništva podjetij in skladov. Prav tako moramo podpreti ustanovitev globalnega davčnega organa pod okriljem Združenih narodov in s tem resnično vključujočo globalno reševanje problematike davčnega izmikanja.

7. VZPOSTAVI NAJ SE JAVNI SVET ZA NADZOR PRORAČUNSKE POLITIKE. Kot protiutež fiskalnemu svetu Evropske komisije zahtevamo oblikovanje javnega sveta, sestavljenega iz ekonomistk in ekonomistov, pravnih in pravnikov, sociologinj in sociologov ter drugih strokovnjakinj in strokovnjakov, ki bo nadzoroval javnoproračunsko politiko z vidika koristi prebivalk in prebivalcev Slovenije. Pripravljal bo analize, javna mnenja ob zakonskih predlogih, spodbujal javne razprave in pripravljajl podlage za revizije javnega dolga, kadar bi bilo to potrebno.

8. JAVNE FINANCE JE TREBA URAVNOTEŽITI BREZ VARČEVALNIH UKREPOV. Uravnoveženje javnih financ je treba dosegati brez varčevalnih ukrepov, saj varčevanje, ki ga spodbuja fiskalna konsolidacija, povečuje revščino in neenakost ter spodkopava doseganje ekonomskih in socialnih pravic. Namesto varčevalnih rezov je ključnega pomena ustvariti fiskalni prostor za doseganje trajnostnega, vključujočega in pravičnega okrevanja. Upoštevati je treba katalitični učinek javnih storitev in zagotoviti, da se uravnoveženje javnih financ ne zgodi skozi njihovo degradacijo.

9. JAVNIH DOBRIN IN STORITEV SE NE SME SPREMINJATI V TRŽNE (DEKOMODIFIKACIJA). Nemudoma moramo ustaviti procese prekvalificiranja javnih dobrin (npr. voda) in storitev (npr. zdravstvo) v tržne (komodifikacija) in obrniti že izvršene procese ter komodificirane dobrine ali storitve vrniti nazaj v področje javnega. Sprejeti je treba moratorij na procese privatizacije in komodifikacije javnih storitev.

10. ENERGETSKO INTENZIVNE INDUSTRIJE JE TREBA PRESTRUKTURIRATI. Sprejeti je treba načrt za znižanje deleža energetske intenzivne industrije (aluminij, jeklo, cementarne, papir itd.) v Sloveniji skozi prestrukturiranje industrije, ki mora obsegati razogljičenje, prehod v krožno gospodarjenje ter ničelno onesnaževanje virov oziroma okolja s strani industrijskih procesov.

11. SLOVENIJA MORA IZSTOPITI IZ POGODBE O ENERGETSKI LISTINI. Energy Charter Treaty – ECT energetskim korporacijam omogoča, da tožijo države za vrtoglave zneske zaradi njihovih podnebni politik. To vlade odvrča od sprejemanja potrebnih okoljskih odločitev. ECT predstavlja pomembno oviro prehodu na čisto energijo, zato je čas za izstop iz pogodbe, ki je v nasprotju s strateškimi cilji zelenega prehoda.

12. SPODBUJATI JE TREBA SAMO TRAJNOSTNI TURIZEM. Ohranjena narava mora predstavljati ključen razvojni vir. Turistične vsebine morajo temeljiti na spoštovanju lokalnih tradicij, doživljanju destinacije s poudarkom na interpretaciji (tako naravne kot kulturne) dediščine, upoštevanju nosilne zmogljivosti ter trajnostni mobilnosti in trajnostni oskrbi s hrano. Trženje Slovenije kot turistične destinacije je treba (ne glede na pandemijo) osredotočiti na domači in bližnje trge. Oblikovati je

treba smernice in predpise za spodbujanje in podporo trajnostnemu turizmu, ki je del krožnega gospodarstva in prispeva k blaženju podnebne in biodiverzitetne krize, ustvarja pravično plačana zelena delovna mesta ter na vzdržen način zadovoljuje potrebe gostiteljskih skupnosti, obiskovalk in obiskovalcev ter turističnega gospodarstva. Kazalniki uspešnosti turistične industrije se morajo od množičnosti (prenočitev, obiska) premakniti h kakovosti ponudbe (okoljski certifikati in sistemi ravnanja z okoljem, ogljični in vodni odtis turizma, zaposlitve za polni delovni čas, gostota turistov, dodana vrednost).

9. Vsem dostopna stanovanja

1. STANOVANJE NAJ POSTANE USTAVNO ZAGOTOVLJENA PRAVICA. Primerne bivanjske razmere je treba opredeliti kot človekovo pravico, zato naj se v Ustavo zapiše: "Primerno bivališče je osnovna človekova pravica. Država je dolžna zagotoviti dostojne bivanjske pogoje vsem prebivalcem in prebivalcem."

2. UVEDBA SISTEMSKEGA VIRA FINANCIRANJA ZA GRADNJO IN OBNOVO JAVNIH NAJEMNIH STANOVANJ V OBLIKI PROGRESIVNEGA NEPREMIČNINSKEGA DAVKA. Sistemski vir financiranja je nujna osnova za trajnostno naslavljanje stanovanjske problematike. Zagotovi naj se z vpeljavo progresivnega nepremičninskega davka, ki predvideva višjo obdavčitev za prazna stanovanja, luksuzne nepremičnine ter morebitno tretjo in vse naslednje nepremičnine. Ta davek bo spodbujal aktivacijo stanovanj, odvrčal od razumevanja stanovanja kot investicije ter ustvarjal bolj pravično družbo.

3. DO LETA 2030 JE TREBA ZGRADITI 30 000 NOVIH NEPROFITNIH STANOVANJ. Zagotovijo naj se urgentna sredstva za izgradnjo novih neprofitnih stanovanj ter tako odpravi stanovanjski primanjkljaj, ki smo ga ustvarili v zadnjih 30 letih. Nove stanovanjske stavbe naj bodo načrtovane tako, da omogočajo kakovostno in varno bivanje v vseh življenjskih obdobjih. Stanovanjski skladi naj se financirajo iz progresivnega nepremičninskega davka in progresivnega davka na promet z nepremičninami.

4. NAJEMNI TRG JE TREBA OSTREJE REGULIRATI. Zagotoviti je treba podrobno spremljanje stanja na najemnem trgu, okrepljen inšpekcijski nadzor in visoke kazni za oddajanje na črno. Določi naj se maksimalno dovoljeno rast najemnin v določenem časovnem obdobju, vzpodbuja dolgoročno in stabilna najemna razmerja, poveča kapacitete in prisotnost inšpekcijskih organov, omeji platforme za kratkoročno oddajo stanovanj ter zapolni prazna stanovanja. Za pomoč najemnikom in mediacijo sporov z najemodajalci naj se uvede lokalne stanovanjske svetovalnice.

5. PODPIRATI JE TREBA STANOVANJSKE ZADRUGE. Zagotovi naj se sistemska ureditev in podpora razvoju stanovanjskih zadrug, ki bodo dolgoročno ponujale dostopna, kakovostna in stabilna stanovanja. Zakonsko naj se definira, katere stanovanjske zadruge so lahko deležne javne podpore v obliki dostopnih nepovratnih in povratnih sredstev ter ugodnega dostopa do zemljišč. Obenem naj se z zakonom zaščiti zadružna stanovanja pred privatizacijo in špekulativnim ravnanjem.

6. OMEJITI JE TREBA LUKSUZNO IN ŠPEKULATIVNO GRADNJO TER VZPOSTAVITI SISTEM AKTIVNE ZEMLJIŠKE POLITIKE. Uvede naj se sistem aktivne zemljiške politike, ki se izvaja na nacionalni in lokalni ravni. To pomeni rezervacijo obstoječih kakovostnih zemljišč v javni lasti ter postopen in

načrten odkup stavbnih zemljišč v zasebni lasti z namenom zagotavljanja čim večjega števila zemljišč za dostopno stanovanjsko gradnjo. Z mehanizmi aktivne zemljiške politike naj se omeji luksuzno in špekulativno gradnjo ter zasleduje trajnost z zgoščevanjem stanovanjske, prometne in druge družbene infrastrukture znotraj obstoječih mest in naselij, vendar ne na račun odprtih zelenih površin in drugega javnega prostora.

7. POTREBNA JE CELOVITA PRENOVA STANOVANJSKEGA SKLADA TAKO, DA TA POLEG ENERGETSKE PRENOVE VKLJUČE TUDI FUNKCIONALNO PRENOVO IN POTRESNO SANACIJO. Na sistemski ravni je treba urediti mehanizme celovite obnove dotrajanega stanovanjskega sklada, ki v Sloveniji še vedno predstavlja večino stanovanj, tako, da ta poleg energetske prenovе vključi tudi funkcionalno prenovo in potresno sanacijo. Za tovrstne namene je treba zagotoviti ustrezne smernice ter povratna in nepovratna sredstva.

8. TREBA JE ZAGOTOVITI USTREZNE KAPACITETE ZA ŠTUDENTKE IN ŠTUDENTE TER STAREJŠE. Te morajo temeljiti na javni preskrbi ter zagotavljati kakovostne prostore, vsebine in ustrezne lokacije. Premajhno število postelj v študentskih domovih pogloblja razlike v dostopnosti do izobrazbe za tiste, ki prihajajo iz periferije, zato naj se odpravi manko javnih dijaških in študentskih domov. Pri stanovanjski preskrbi za starejše je nujno treba slediti sodobnim smernicam dolgotrajne oskrbe v skupnosti. Spodbuja naj se razvoj alternativnih oblik bivanja starejših, kot je na primer sobivanje. Poveča naj se ponudba javnih najemnih oskrbovanih stanovanj.

9. BREZDOMNIM JE TREBA ZAGOTOVITI DOSTOP DO STALNE NAMESTITVE, KI NI POGOJEN S SODELOVANJEM V DRUGIH PROGRAMIH SOCIALNE POMOČI. Uvede naj se mehanizem 'najprej stanovanje', ki je najučinkovitejši pristop za odpravo brezdomstva. Brezdomnim naj se omogoči takojšen dostop do stalne namestitve, ki ni pogojen s sodelovanjem v drugih programih socialne pomoči. Obenem je treba uporabnicam in uporabnikom zagotoviti primerno podporo glede na njihove potrebe in izzive.

10. ODPRAVITI JE TREBA ENERGETSKO REVŠČINO. Nemudoma naj se naslovi problem energetske revščine tako, da se zagotovijo višja sredstva za energetska obnovo gospodinjstvom, ki jih pesti energetska revščina. Obenem naj se prične celostno naslavljanje problematike in iskati sektorsko povezane strukturne rešitve, ki segajo na področja energetske, socialne, pokojninske, stanovanjske, davčne, zaposlovalne in zdravstvene politike.

10. Zelena infrastruktura

1. JAVNOST NAJ SODELUJE V VSEH FAZAH INFRASTRUKTURNIH PROJEKTOV. Infrastrukturni projekti morajo biti vključujoči in transparentni. Zagotoviti je treba dosledno izvajanje zakonodaje o sodelovanju javnosti v vseh fazah projektov, še posebej, dokler so odprte še različne možnosti. Zagotoviti je treba dosledno izvajanje zakonodaje na področju javnega naročanja.

2. POTREBNE SO TAKOJŠNJE INVESTICIJE V UČINKOVIT IN DOSTOPEN JAVNI POTNIŠKI PROMET. Zahtevamo zamejitev osebnega avtomobilskega prometa z različnimi ukrepi, kjer so ali bi lahko bile na voljo bolj trajnostne možnosti. Zahtevamo takojšnje investicije v zagotavljanje učinkovitega, dostopnega in časovno konkurenčnega javnega potniškega prometa, poleg tega pa tudi spodbujanje multimodalnih potovanj in souporabe vozil. Zahtevamo prenos sredstev, namenjenih širitvi in

izgradnji nove cestne infrastrukture, na področje infrastrukture za javni potniški promet ter za izboljšanje storitev na tem področju. Zagotoviti je treba sistemsko podporo kolesarjenju in kolesarski infrastrukturi kot eni od ključnih oblik zelene mobilnosti v prihodnosti.

3. POTREBEN JE MORATORIJ NA RAZVOJ NOVE FOSILNE, JEDRSKE IN POTENCIALNO OKOLJU ŠKODLJIVE INFRASTRUKTURE. Zaustaviti moramo fosilnoenergetske projekte ter spodbujati energetska učinkovitost in obnovljive vire energije, trajnostno mobilnost in prenos tovora s cest na železnice. Potrebujemo moratorij na razvoj nove fosilne, jedrske in ostale potencialno okolju škodljive infrastrukture, kot so sežigalnice, dokler ni v procese odločanja možno enakopravno vključiti tudi strokovno in širšo javnost. Treba je zagotoviti pogoje, da se najprej poglobljeno preišče in upošteva dolgoročen vpliv načrtovanih projektov na okolje, zdravje in varnost prebivalstva.

4. PROSTORSKO NAČRTOVANJE ZA UČINKOVIT IN DOSTOPEN JAVNI POTNIŠKI PROMET. Prostorsko načrtovanje se mora odvijati nad nivojem občin (vsaj na regijski nivo) Predvideti mora učinkovit javni transport. Spodbujati je treba zmanjševanje razpršenosti poselitve do te mere, da omogoča učinkovit in dostopen javni promet ter kombiniranje različnih oblik transporta (npr. kolo in vlak).

5. MORATORIJ NA ŠIRJENJE CESTNE INFRASTRUKTURE. Zahtevamo začasno ustavitev vseh načrtov za širjenje cestne infrastrukture z namenom odprave ozkih grl, saj s tem dolgoročno poglobljamo probleme. Načrtovanje prometne infrastrukture mora dati prednost ukrepom, ki zmanjšujejo potrebe po mobilnosti, nato pa še tistim, ki prenesejo potovanja na manj škodljive oblike mobilnosti in prometna sredstva. Razvoj in izvedba takih ukrepov morata biti pogoj, da se lahko odgovorno načrtuje vlaganja v cestno infrastrukturo.

6. ZMANJŠATI JE TREBA ONESNAŽENOST ZRAKA ZARADI MOTORNEGA PROMETA V MESTIH. Zahtevamo sprejem ukrepov za zmanjšanje onesnaženosti zraka v mestih, kot so različne oblike nizkoemisijskih cest, ustrezna parkirna politika, regulacija pretočnosti, strateške omejitve hitrosti, učinkovit in čist javni potniški promet, zelena mestna logistika ter ustrezne površine za kolesarke in kolesarje ter peške in pešce.

7. DEMOKRATIZACIJA ENERGETSKEGA SEKTORJA. Zahtevamo ukrepe za spodbujanje demokratizacije energetskega sektorja. Ta bo okrepila vlogo majhnih proizvajalcev električne energije iz obnovljivih virov energije, porabnic in porabnikov ter "prosumerjev" (proizvajalcev-porabnikov). Energetski prehod mora temeljiti na oblikovanju energetske skupnosti, skupnostnem lastništvu, univerzalnem dostopu do energetske storitve in socialni pravičnosti, demokratizaciji energetske politične arene ter vključevanju vseh, tudi tistih, ki si sicer prehoda ne bi mogli privoščiti.

8. VSI MORAJO IMETI ZAGOTOVLJEN DOSTOP DO OSNOVNIH ENERGETSKIH STORITEV, KOT STA USTREZNO TOPLO IN RAZSVETLJENO STANOVANJE TER ZAGOTOVLJENO DELOVANJE OSNOVNE ELEKTRIČNE OPREME. Vzpostavi naj se zakonska pravica državljanek in državljanov do zagotovljenega dostopa do osnovnih energetske storitve in potreb, kot sta ustrezno toplo in razsvetljeno stanovanje ter zagotavljanje delovanja osnovne električne in elektronske opreme. Pravno zavezujoča pravica do osnovnih energetske storitve bi lahko zagotovila pravno zaščito in opolnomočila ranljive skupine ljudi. Elementi pravice do osnovnih energetske storitve so dostop do čiste energije, poštene cene energije, prepoved odklopa, skupnostno lastništvo, kakovostni in učinkoviti domovi ter univerzalen dostop do osnovnih storitve.

9. OMEJITI JE TREBA ZUNANJE OGLAŠEVANJE V JAVNEM PROSTORU. Sprejeti je treba jasne in celovite ukrepe za ustavitev poplave komercialnega oglaševanja v javnem prostoru. Zahtevamo prepoved oglaševanja na kmetijskih, gozdnih, vodnih in drugih zemljišč. Prav tako zahtevamo omejitev oglaševanja na vseh zemljiščih, ki se nahajajo na poselitvenih območjih. Ključna ukrepa sta prepovedi reklamnih panojev velikega formata ("jumbo plakatov") in svetlobnega oglaševanja. Strožja regulacija oglaševanja naj velja tako za postavljanje trajnih kot začasnih objektov in tudi za postavljanje naprav ali predmetov, s pomočjo katerih poteka oglaševanje. V mestnih okoljih je treba sprejeti regulacije, ki bodo prepovedale zunanje oglaševanje tako na javnih kot zasebnih zemljiščih in skrbele za varnost, zdravje in kakovost bivanja ljudi.

10. VSI MORAJO IMETI DOSTOP DO BREZPLAČNEGA DOSTOPA DO INTERNETA. Država naj vsem omogoči brezplačen širokopasovni dostop do interneta. Na ta način bo zagotovljen dostop do dragocenega javnega vira za različne izobraževalne, družbene, kulturne in gospodarske namene. Posebno pozornost je treba nameniti revnejšim in neurbanim območjem.

11. POTREBUJEMO SUVERENO IN VARNO DIGITALNO OKOLJE, KI TEMELJI NA ODPRTOKODNIH SISTEMIH. Od vlade zahtevamo, da je programska oprema, ki je plačana z javnim denarjem, tudi sicer javna: njena koda mora biti odprta in na voljo za (vsaj nekomercialno) uporabo vsem. Če to ni mogoče, naj izvajalec materialne avtorske pravice prenese na naročnika. Državna infrastruktura je skupno dobro in to velja tudi za digitalno infrastrukturo. Potrebna je vzpostavitev digitalnega okolja, ki temelji na odprtokodnih sistemih, poveča dostopnost digitalizacije in izboljša varnost (obdelave podatkov).

12. ZAHEVAMO UKREPE, KI BODO ZAGOTOVILI DIGITALNO VARNOST IN SUVERENOST VSEH LJUDI. Zahtevamo implementacijo evropske uredbe #GDPR in posledično dopolnjenega Zakona o varovanju osebnih podatkov #ZVOP2, ki zamuja že štiri leta. Z njim zamuja tudi ureditev področja varstva osebnih podatkov državljanek in državljanov.

13. PREPOVEDATI JE TREBA UPORABO TEHNOLOGIJ ZA PREPOZNAVNO OBRAZA. Zahtevamo prepoved komercialne, nadzorne in represivne rabe tehnologij za prepoznavo obraza ter civilni nadzor nad vsako uporabo nadzornih tehnik, posebej tistih, ki se uporabljajo v policijske in vojaške namene.

11. Globalna pravičnost

1. EU MORA DATI PREDNOST INTERESOM LJUDI PRED INTERESI KAPITALA. Slovenija naj v evropskih institucijah zagovarja prenovu EU kot demokratične, socialne, ekološke in mirovniške zveze, ki daje prednost interesom ljudi pred interesi kapitala. Prenova EU naj prav tako vključuje dosledno zagotavljanje človekovih pravic in preprečuje vsako obliko diskriminacije. Hkrati se je treba zavzemati za krepitev javnih socialnih politik, za izenačevanje standardov dostopnosti in kakovosti storitev za vse prebivalstvo na področjih zdravstva, izobraževanja in socialnega varstva, za višje in boljše standarde varstva okolja in narave, za izpolnjevanje zelenih ciljev za prehod v brezogljično družbo, za obdavčitev korporacij in bogastva, za izenačevanje delavskih pravic na globalni ravni in za vzpostavitev globalnega socialnega partnerstva. Kot članica EU mora Slovenija zahtevati, da te pravice

in politike EU zagovarja tudi v mednarodnih, multilateralnih institucijah in bilateralnih odnosih z drugimi državami.

2. EU NAJ FINANČNO SANKCIONIRA ČLANICE, KI NE SPOŠTUJEJO VLADAVINE PRAVA. V institucijah EU naj se Slovenija zavzema za finančne sankcije za članice, ki sistematično kršijo načela vladavine prava. Slovenija naj takoj prekine politično zavezništvo s skrajno desnimi vladami v Evropi in tako povrne mednarodni ugled, ki ga je zapravila vlada Janeza Janše.

3. SLOVENIJA NAJ PODPIRA ŠIRITEV EU NA ZAHODNI BALKAN. V EU naj Slovenija zagovarja izvajanje političnih pritiskov na članice, ki neupravičeno blokirajo svoje sosede na Zahodnem Balkanu v procesu pridruženja EU.

4. PREKINITI JE TREBA DOGOVORE Z MADŽARSKO O SOFINANCIRANJU 2. TIRA. Preprečiti je treba vstop tujega kapitala v izgradnjo drugega tira železniške proge Divača–Koper, ki bi hkrati pomenil drago posojilo in stavbno pravico, ki bi jo Slovenija podelila madžarskim podjetjem na enem od zemljišč v Luki Koper.

5. OKREPITI MORAMO MEDNARODNO RAZVOJNO SODELOVANJE IN HUMANITARNO POMOČ. Slovenija naj uresniči zavezo mednarodni skupnosti ter za programe mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči do leta 2030 nameni 0,33 % BDP s ciljem zmanjšanja neenakosti (s poudarkom na odpravljanju revščine), preprečevanja konfliktov in izkoreninjenja lakote.

6. STOP MILITARIZACIJI IN OMEJITEV INVESTICIJ V VOJAŠKO OPREMO. Treba je zmanjšati investicije v vojaško opremo, namenjeno vojnim akcijam v drugih državah. Vojaška politika mora izhajati iz realne ogroženosti Slovenije, ne iz "zavez do NATA", zato je treba ustaviti investicije v oborožitev in opremo, namenjeno delovanju SV v tujini. Enote SV je treba umakniti z vseh mednarodnih operacij, ki ne prispevajo k pravičnemu miru. Napotitve SV na mirovne operacije mora odobriti državni zbor. Ustaviti je treba agresivno novačenje kadra in preprečiti, da bi lahko politični razred brez soglasja državljanov uvedel obvezno služenje vojaškega roka. Vojski je treba odvzeti pooblastila za ukrepanje proti civilistom in jo umakniti z meje. Tudi v vojski je treba uveljaviti ločitev države in cerkve, ukiniti je treba vojaški vikariat RKC ter ga nadomestiti z možnostjo individualne psihološke ali duhovne oskrbe. Zagotoviti je treba pravico do referendumov o vseh pomembnih odločitvah na vojaškem področju, vključno z investicijami v oborožitev.

7. SLOVENIJA NAJ PRIZNA SAMOSTOJNO PALESTINO. Slovenija naj prizna samostojnost Palestine in naj dosledno obsoja nehumane okupacijske prakse Izraela.

8. POTREBEN JE REFERENDUM O ČLANSTVU V NATU. Vlada naj izpelje referendum o nadaljevanju članstva v Natu. Soočanje mnenj pred referendumom bo priložnost za razmislek o tem, ali ima obstoj Nata v današnjem svetu še smisel in ali je članstvo RS v njem potrebno.

9. ODSTRANITI JE TREBA ŽICA Z MEJE S HRVAŠKO. Nemudoma naj se odstrani žica na meji. Postavitev žice na mejo predstavlja nehumano in popolnoma nesprejemljivo dejanje, ki ne prispeva k reševanju begunske krize, temveč sporoča agresijo ter je odraz totalitarizma. Prav tako ogroža naravo; trpijo živali in celoten ekosistem na omenjenem področju.